

Maaelu Arengu Euroopa
Põllumajandusfond:
Euroopa investeeringud
maapiirkondadesse

www.emu.ee
Eesti Maaülikool
Estonian University of Life Sciences
Majandus- ja sotsiaalinstituut
Institute of Economics and Social Sciences

Eesti Maaelu Arengukava 2007-2013 meetme 1.4.3 „Bioenergia tootmise investeeringutoetus“ rakendamistulemuste analüüs

III taotlusvoor

Teostaja:

**Eesti maaelu arengukava 2007-2013 1., 3. ja
4. telje püsihindaja**

**Maamajanduse uuringute ja analüüsi osakond
Majandus- ja sotsiaalinstituut
Eesti Maaülikool**

Tartu 2011

SISUKORD

Sissejuhatus	3
1. Analüüsi mõisted ja metoodika	4
2. Kolmanda taotlusvooru väljundid võrrelduna eelnevate taotlusvoorudega	5
3. Meetme 1.4.3 sihttasemete täitumine	9
4. Toetuse saajate tootmistüübid ja investeeringud	11
5. Toetuse saajate majandusnäitajate analüüs	13
6. Investeeringute teostamine	15
Kokkuvõte	17

SISSEJUHATUS

Eesti maaelu arengukava 2007–2013 (edaspidi MAK) esimese telje „Bioenergia tootmise investeeringutoetuse“ meetme (edaspidi meede 1.4.3) püsihindamist teostab Eesti Maaülikooli majandus- ja sotsiaalinstituut. Nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 86 lõike 1 kohaselt kehtestavad liikmeriigid püsihindamise süsteemi, mida vastavalt Põllumajandusministeeriumi volitusele teostab MAK 2007–2013 raames Eesti Maaülikooli majandus- ja sotsiaalinstituut. Püsihindaja tegevus on määratletud põllumajandusministri 7. jaanuari 2009. a määrusega nr 3 „Eesti maaelu arengukava 2007–2013 seire ja hindamise kord“. Käesolev rakendusanalüüs on 2011. aasta hindamisplaani alusel teostatav uurimistöõ.

Meede 1.4.3 kuulub MAKi 1. telge ja on meetme 1.4 „Põllumajandusettevõtete ajakohastamise“ alameede. MAK-i 1. telg on suunatud põllumajanduse ja metsanduse konkurentsivõime parandamisele. Meede 1.4.3 on ette nähtud põllumajandusettevõtete tootmise mitmekesistamiseks ja konkurentsivõime parandamiseks bioenergia kasutusele võtmise kaudu. Meetme 1.4.3 alusel saavad toetust taotleda maapiirkonnas tegutsevad põllumajandustootjad.

Meetme 1.4.3 taotlusvoorud on olnud avatud kolm korda:

- 1) 18.08.2007–17.09.2008;
- 2) 24.08.2009–14.09.2009;
- 3) 21.09.2010–30.09.2010.

Edaspidi nimetatakse vastavalt esimene, teine ja kolmas taotlusvoor.

Käesoleva rakendusanalüüsi eesmärgid meetme 1.4.3 kolmanda taotlusvooru taotluste ning ettevõtjate analüüsimisel on järgmised:

- 1) võrrelda kolmanda vooru määramise tulemusi eelnevate voorude näitajatega;
- 2) analüüsida meetme 1.4 ja alameetme 1.4.3 toetuse piirmäära täituvust;
- 3) kaardistada meetme sihttasemete täitumise tõenäosus;
- 4) uurida, millised seosed on valitud investeeringu ja toetuse saaja senise tegevuse vahel;
- 5) hinnata toetuse sajate majandusnäitajaid ning investeeringute elluviimise tulemusi.

Käesoleva rakendusanalüüsi koostas EMÜ majandus- ja sotsiaalinstituudi maamajanduse uuringute ja analüüsi osakonna analüütik Risto Räisa.

1. ANALÜÜSI MÕISTED JA METOODIKA

Käesolevas analüüsis kasutatakse järgmisi lühendeid:

SAPARD – Euroopa Liidu eelstruktuurfondide toetusprogramm perioodil 2001–2003;

RAK – Riikliku Arengukava toetusprogramm 2004–2006 ehk Struktuurifondide kolmanda prioriteedi toetusprogramm;

MAK – Eesti maaelu arengukava 2007–2013;

Meede 1.4 – MAK programmi toetusmeede „Põllumajandusettevõtete ajakohastamine“;

Meede 1.4.1 – meetme 1.4 alameede „Investeeringud mikropõllumajandusettevõtete arendamiseks“;

Meede 1.4.2 – meetme 1.4 alameede „Investeeringud loomakasvatusehitistesse“;

Meede 1.4.3 – meetme 1.4 alameede „Bioenergia tootmise investeeringutoetus“;

Meede 3.1 – Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas;

Meede 1.7.1 – Põllumajandus- ja toidusektoris ning metsandussektoris uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamise alane koostöö;

Meede 1.1 – Koolitus- ja teavitustegevus.

Analüüsil kasutatavad spetsiifilised jaotused, sh loendamine, koondamine ja üldistamine on täpsemalt selgitatud iga analüüsitava teema kirjelduses.

Põhiliselt kasutatakse järgmiseid jaotusi:

- 1) grupeerimine programmperioodide alusel;
- 2) jaotamine meetmete alusel;
- 3) jaotamine taotlusvooru alusel;
- 4) jaotamine investeeringute ja tootmistüübi alusel.

Analüüs viidi läbi kabinetuuringuna, kuna täiendavat küsitlust ettevõtjate algandmete täiendamiseks ei teostatud.

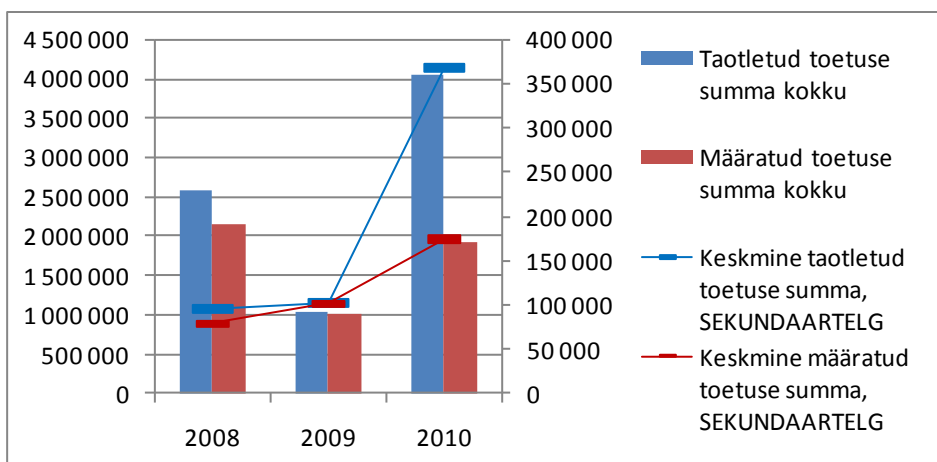
2. KOLMANDA TAOTLUSVOORU VÄLJUNDID VÕRRELDUNA EELNEVATE TAOTLUSVOORUDEGA

Kolmandas voorus oli toetuse taotlemine aktiivne võrreldes eelnevate taotlusvoorudega, mistõttu kolmanda vooru eelarve ei olnud piisav enamuses taotluste toetamiseks. Kolmandasse taotlusvooru esitati põllumajandusettevõtjate poolt 38 taotlust, millega taotleti toetust 4 039 397 eurot (tabel 1). Toetus määrati 11 ettevõtjale, kokku 1 917 349 eurot. Esimeses ja teises taotlusvoorus määrati toetus keskmiselt 96,6% taotlustest. Kolmandas voorus määrati toetus vaid 28,9% taotlustest, mis tulenes eelkõige vooru väiksemast eelarvest. Olukorras, kus valdav osa taotlejatest jääb toetuseta vajaks täiendavat eelarve juhtimise otsust, sest tekib ebaefektiivsus taotluste menetlemisel ja samal ajal ka ettevõtjate konkurentsivõime abistamisel.

Tabel 1. Toetuse taotlemine ja saamine taotlusvoorude lõikes

Taotlusvoor	Esitatud taotluste arv	Taotletud toetus kokku, eurot	Taotletud keskmine toetus, eurot	Määratud taotluste arv	Määratud toetus kokku, eurot	Määratud keskmine toetus, eurot	Määratud taotluste osatähtsus esitatud taotluste arvust
I taotlusvoor	29	2 582 113	89 038	27	2 140 064	79 262	93,1%
II taotlusvoor	10	1 032 156	103 216	10	1 017 227	101 723	100,0%
III taotlusvoor	38	4 039 397	106 300	11	1 917 349	174 304	28,9%
KOKKU	77	7 653 666	99 398	48	5 074 640	105 722	62,3%

Kolmandas voorus keskmine taotletud toetuse summa oli 3,7 korda suurem ja keskmine määratud toetuse summa 1,9 korda kõrgem kui eelnevate voorude keskmine vastav näitaja (joonis 1). See näitab, et ettevõtjad on leidnud huvi ja vajaduse bioenergiaga seotud arendusprojektide osas.

Joonis 1. Toetuse taotlemine ja määramine taotlusvoorudes, eurot

Korduvalt toetust saanud ettevõtjate osakaal kõigist toetuse saajatest ei ole suur. Üksnes 6,3% toetuse saajatest on määratud toetust kahes erinevas voorus (tabel 2). Toetuse taotlejate hulgas on korduvtaotlejaid rohkem – 15,6%. Kolmanda vooru 38 toetuse taotlejast 11 olid taotlenud

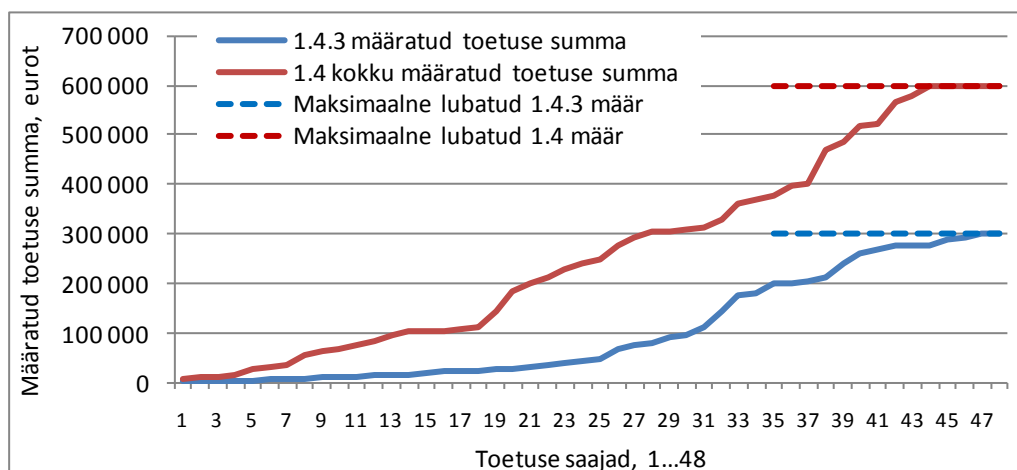
toetust ka eelnevates voorudes. Kolmandas voorus määrati toetus kahele ettevõtjale, kes olid samal ajal ka korduvtaotlejad.

Tabel 2. Korduvtaotluste arv toetuse taotlejate ja saajate hulgas

Taotlusvoor	Toetuse taotlejad			Toetuse saajad		
	toetuse taotlejate arv	korduvalt toetust taotlenud toetuse taotlejate arv	korduvalt toetust taotlenud toetuse taotlejate osakaal kõigist toetuse taotlejatest	toetuse saajate arv	korduvalt toetust saanud toetuse saajate arv	korduvalt toetust saanud toetust saajate osakaal kõigist toetuse saajatest
I taotlusvoor	29	X	X	27	X	X
II taotlusvoor	10	1	10,0%	10	1	10,0%
III taotlusvoor	38	11	28,9%	11	2	18,2%
KOKKU	77	12	15,6%	48	3	6,3%

Järgnevalt analüüsiti taotletava toetuse summa alusel määrusega kehtestatud piirmäärade asjakohasust. Meetme määruse kohaselt on maksimaalne toetuse summa ühe taotleja kohta programmiperioodil 300 000 eurot. Meetme 1.4.3 keskmine määratud toetuse summa on 105 722 eurot. Määratud toetuse summa on suurenenud taotlusvoorude lõikes ning kolmandas voorus oli see 174 304 eurot. Siiski ei ole määrusega sätestatud piirmäär piiravaks teguriks toetuse taotlemisel, sest vaid 25,0% toetuse saajatest moodustab määratud toetuse summa rohkem kui 66,7% piirmäärast (joonis 2).

MAK meetmetega 1.4.1 ja 1.4.2 kokku arvestatuna ei saa taotleja taotleda rohkem kui 600 000 eurot toetust. Meetme 1.4.3 toetuse saajatest 39 (81,3%) on saanud toetust meetmete 1.4.1 ja 1.4.2 alusel. Meetme 1.4.3 toetuse saajatest 25,0% moodustab meetme 1.4 alameetmete alusel määratud toetuse summa rohkem kui 66,7% piirmäärast. Seega saab määrusega sätestatud taotlemise piirmäärasid lugeda sobivateks ja taotlemist mitte takistavateks.

Joonis 2. Toetuse saajate määratud toetuse summa võrdlus piirmääraga

Toetuse saajad jagunevad võrdselt FIE-deks ja osaühinguteks. FIE-de osakaal toetuse saajate seas on 47,9% ja osaühinguid on 52,1% (tabel 3). Kui esimeses kahes voorus olid keskmiselt

62,2% toetuse saajatest FIE-d, siis kolmandas voorus, kus konkurents oli väga tihe, olid osaühingud märksa edukamad taotlejad ning FIE-de osakaal langes 27,3%-le.

Tabel 3. Toetuse saajate jagunemine ettevõtlusvormi alusel

Taotlusvoor	Toetuse saajate arv	Sh FIE-d	Sh osaühingud	FIE-de osakaal	Osaühingute osakaal
I taotlusvoor	27	12	15	44,4%	55,6%
II taotlusvoor	10	8	2	80,0%	20,0%
III taotlusvoor	11	3	8	27,3%	72,7%
KOKKU	48	23	25	47,9%	52,1%

Järgnevas lõigus analüüsitakse, mis tegevustele kõige sagedamini toetust määratakse. Kolmes voorus kokku on määratud toetust 64 erineva tegevuse elluviimiseks (tabel 4). Kõige sagedamini (45 korral) on määratud toetus energiavõsa või lühikese raieringiga madalmetsa kasvatamiseks, biomassi töötlemiseks ja bioenergia tootmiseks vajaliku masina või seadme soetamiseks. Järgnevad hoone või rajatise ehitamine üheksa tegevusega ning projekteerimistööd viie tegevusega. Määratud toetuse summat analüüsid näeme samuti, et energiavõsa seadmete soetamiseks määratud summa ületab kõigi teiste tegevuste näitajat märkimisväärselt. Määratud toetuse summa toetatud tegevuse kohta on kõige suurem hoone või rajatise ehitamise korral.

Tabel 4. Toetatud tegevused

Näitaja		Energiavõsa kasvatamiseks, biomassi töötlemiseks ja bioenergia tootmiseks vajaliku masina või seadme soetamine	Lühikese raieringiga madalmetsa kasvatamiseks, biomassi töötlemiseks ja bioenergia tootmiseks vajaliku masina või seadme soetamine	Hoone või rajatise ehitamine	Projekteerimistöö maksumus	Muud tegevused	Tegevused kokku
Toetatud tegevuste arv	I taotlusvoor	25	0	5	4	3	37
	II taotlusvoor	0	9	3	1	1	14
	III taotlusvoor	11	0	1	0	1	13
	KOKKU	36	9	9	5	5	64
Määratud toetuse summa	I taotlusvoor	1 702 832	0	428 491	5 797	2 944	2 140 064
	II taotlusvoor	0	684 885	299 828	447	32 066	1 017 227
	III taotlusvoor	1 722 960	0	190 555	0	3 835	1 917 349
	KOKKU	3 425 792	684 885	918 874	6 244	38 844	5 074 640
Keskmise määratud toetuse summa tegevuse kohta	I taotlusvoor	68 113	-	85 698	1 449	981	57 840
	II taotlusvoor	-	76 098	99 943	447	32 066	72 659
	III taotlusvoor	156 633	-	190 555	-	3 835	147 488
	KOKKU	95 161	76 098	102 097	1 249	7 769	79 291

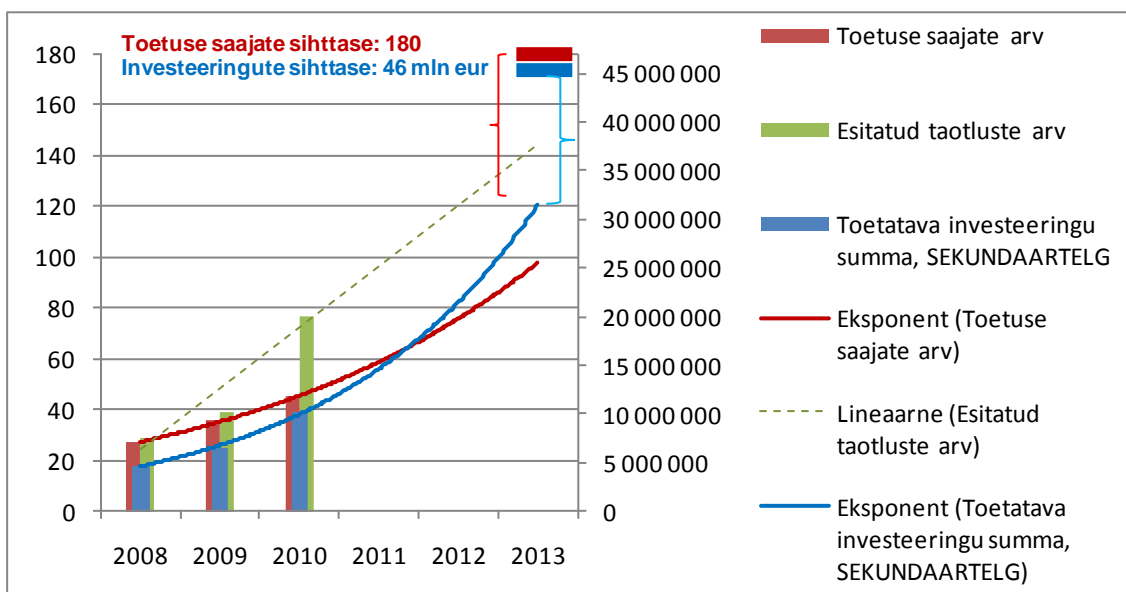
Kokkuvõtvalt saame järeldada, et kolmas voor oli eelmiste taotlusvoorudega võrreldes väga suure taotlejate aktiivsusega. Positiivne on olukord taotlejate arvu kasvu osas ning seega on meede muutunud populaarseks. FIE-de osakaal toetuse saajate hulgas on vähenenud, kuid see ei oma olulist tähtsust ettevõtluse ja konkurentsivõime seisukohalt. Arendusprojektid on muutunud märkimisväärselt suuremaks ja nii on keskmine toetuse summa võrreldes esimese taotlusvooruga suurenenud üle 33%. Kolmanda taotlusvooru keskmine toetuse summa (174 304 eurot) oli esimese taotlusvooru näitajast 2,2 korda suurem. Meetme eripäraks on väike toetuse saajate arv taotlusvoorus, mis tuleneb eelarvest. Samas ei saa heaks eelarve juhtimiseks pidada olukorda, kus toetuse saajate osakaal taotlejatest on alla $\frac{1}{3}$. Sellises olukorras soovitame nii administratiivse efektiivsuse kui ka konkurentsivõime tagamise võtmes kasutusele võtta täiendavaid juhtimismeetmeid. Väga heaks toetuse taotlejate ja saajate konkurentsisuhteks saab lugeda olukorda, kus toetuse mitte saajaid ettevõtjaid on kuni 30%. Üle märgitud suhte tekib küsitavusi meetme planeerimises ja efektiivsuses, mida antud meetme osas toob veelgi rohkem esile väga väike toetuse saajate arv (48 põllumajandusettevõtjat) võrreldes kogu põllumajandussektoriga. Märgitud toetuse saajate arv kolme taotlusvooru kohta on väike ning efektiivsuse saavutamiseks ei ole otstarbekas teostada taotlusvoorusid iga-aastaselt vaid kokkulepitud aastatel ning seega korraga suuremas mahus.

Meetme hindamisel tuleb arvestada eelmises rakendusanalüüsis teatavaks saanud asjaolu, et bioenergiaga seotud investeeringuid tehakse ka meetmete 1.4.1, 1.4.2, 1.6 ja 3.1 raames. Nimetatud meetmetest on bioenergiaga seotud investeeringute tarbeks toetust saanud ettevõtjate arv ja määratud toetuse summa võrreldav meetme 1.4.3 näitajatega.

3. MEETME 1.4.3 SIHTTASEMETE TÄITUMINE

MAK-is on seatud sihttasemeks, et programmperioodi jooksul peab saama meetme alusel toetust 180 ettevõtjat. Samas mahus oodatakse toetuse saajate hulka ettevõtjaid, kes toodavad toetuse abil uusi tooteid või kasutavad uusi tehnoloogiaid. Seisuga 31.03.2011 on määratud toetus 48 taotlusele kokku summas 5 074 640 eurot. Kuna kolm ettevõtjat on saanud toetust kahes voorus, siis erinevaid toetuse saajaid on kokku 45. See moodustab 25,0% sihttasemest (joonis 3). Toimunud on kolm taotlusvoorut ning eeldatavasti avatakse veel kaks või kolm voorut. Toetuse taotlemine on muutunud aktiivsemaks. Arvestades eeltoodut saame prognoosida, et programmperioodi lõpuks saab määrata toetuse umbes 130 kvaliteetse projekti esitanud ettevõtjale.

Joonis 3. Toetuse saajate arvu ja toetatava investeeringu summa (eurot) sihttasemete täitumine

MAK-is on sätestatud sihttasemeks, et meetme alusel toetatud investeeringute summa peaks programmperioodi lõpuks olema 46,0 mln eurot. Kolme seni toimunud vooruga kokku on toetatava investeeringu summa kokku 10 173 504 eurot, mis moodustab 22,1% sihttasemest. Eeldades, et toetuse saajaid on 130 ning keskmine toetatava investeeringu summa jääb viimase kahe vooru keskmisele tasemele, saab prognoosida, et programmperioodi lõpuks on toetatava investeeringu summa umbes 33,0 mln eurot.

Uusi tooteid tootvate ja tehnoloogiaid kasutavate toetuse saajate arvu on hinnatud erinevalt. Püsihindamise aruandes 2010. aastal hinnati, et esimeses kahes voorus hakkas seoses investeeringuga uut tehnoloogiat kasutama 7 toetuse saajat (19,4% toetuse saajatest) ning uusi tooteid turule ei toodud. Täpsustunud hindamisjuhendite kohaselt loetakse uuteks tehnoloogiateks selliseid investeeringuid, mis on uuenduslikud ettevõtja tasandil. See toetab MAK-i lähenemist, et kõiki bioenergia tootmisega seotud investeeringuid saab arvestada uuenduslikena.

Kokkuvõtteks näeme, et kuigi toetuse taotlemine oli viimases voorus aktiivne, ei ole siiski meetme sihttasemete täitmine tõenäoline. Soovitame toetuse saajate ning uute toodete ja tehnoloogiate kasutajate arvu sihttasest vähendada 130-le ettevõtjale. Samuti soovitame toetatava investeeringu summa sihttasest vähendada 33,0 mln eurole. Soovitame teavitada sihtgruppe meetme võimalustest ja suurendada sünergiat teiste meetmetega töötades välja bioenergial põhinevaid tehnoloogilisi lahendusi taime- ja loomakasvatuse konkurentsivõime suurendamiseks.

4. TOETUSE SAAJATE TOOTMISTÜÜPID JA INVESTEERINGUD

Järgnevalt on analüüsitud meetmest 1.4.3 toetust saanud ettevõtjate tootmistüüpi ja selle seotust kavandatava bioenergialase tegevusega. Toetuse saaja tootmistüüp määrati taotlusel esitatud andmete alusel.

Tootmistüüpideks jaotamisel on kasutatud järgmist liigitust:

- 1) aiandus;
- 2) loomakasvatus, v.a piimatootmine;
- 3) piimatootmine;
- 4) seakasvatus;
- 5) segatootmine;
- 6) taimekasvatus.

Investeeringute liigitamisel kasutatakse järgmist jaotust:

- 1) ehitusgeoloogilise ja -geodeetilise uurimistöö maksumus ehk ehitusgeoloogilised tööd;
- 2) energiavõsa istikute ja pistokste ostmine ehk istikute ostmine;
- 3) energiavõsa kasvatamiseks, biomassi töötlemiseks ja bioenergia tootmiseks vajaliku masina või seadme ostmine ehk energiavõsa masina ostmine;
- 4) hoone või rajatise ehitamine ehk ehitamine;
- 5) lühikese raieringiga madalmetsa kasvatamiseks, biomassi töötlemiseks ja bioenergia tootmiseks vajaliku masina või seadme ostmine ehk madalmetsa masina ostmine;
- 6) omanikujärelevalve tegemine ehk omanikujärelevalve;
- 7) projekteerimistöö maksumus ehk projekteerimine;
- 8) tootmishoonele juurdepääsutee ehitamine ehk tee-ehitus.

Valdav enamus toetuse saajaid on segatootjad või taimekasvatajad (tabel 5). Toetuse taotlemisel esitatud andmete kohaselt ei kuulu ühtegi toetuse saajat loomakasvatuse (v.a piimatootmine) tegevusalasse.

Tabel 5. Toetuse saajate jaotus tootmistüüpide ja investeeringu liikide alusel

Tootmistüüp*	Toetuse saajate arv	Ehitus-geoloogilised tööd	Istikute ostmine	Energia-võsa masina ostmine	Ehitamine	Madalmetsa masina ostmine	Omanikujärelevalve	Projekteerimine	Tee-ehitus
Aiandus	2	-	-	1	1	1	-	-	1
Piimatootmine	1	-	-	1	-	-	-	-	-
Seakasvatus	1	-	-	-	1	-	-	1	-
Segatootmine	23	-	1	18	3	4	-	1	-
Taimekasvatus	21	1	-	16	4	4	2	3	-
KOKKU	48	1	1	36	9	9	2	5	1

* mitte ühtegi toetuse saajat ei kuulu loomakasvatuse (v.a piimatootmine) tegevusalasse

Kõikide tootmistüüpide puhul on kõige sagedamini teostatavaks tegevuseks energiavõsa kasvatamiseks, biomassi töötlemiseks ja bioenergia tootmiseks vajaliku masina või seadme ostmine. Sellele järgnevad võrdse esinemise arvuga hoone või rajatise ehitamine ja lühikese raieringiga madalmetsa kasvatamiseks, biomassi töötlemiseks ja bioenergia tootmiseks vajaliku masina või seadme ostmine.

Üheksa toetuse saajat investeerivad mitmesse tegevusse. Need on enamasti hoone või rajatise ehitajad, kes lisaks ehitamisele saavad toetust ka ehitusega kaasnevateks töödeks (projekteerimine, omanikujärelevalve) ning sageli ka energiavõsa kasvatamise ja töötlemisega seotud masina soetamiseks.

Määratud toetuse summa kokku on 5 074 640 eurot. Kõige suurema osa sellest on saanud taimekasvatajad ja segatootjad (vastavalt 2 519 467 eurot ja 1 714 232 eurot). Neid on toetuse saajate seas ka arvuliselt kõige rohkem (tabel 6). Samas määratud toetuse summa toetuse saaja kohta on kõige suurem piimatootjatel (274 616 eurot) ja aianduse tootmistüübi ettevõtjatel (249 661 eurot). Kõigi tootmistüüpide keskmine määratud toetuse summa toetuse saaja kohta on 105 722 eurot.

Tabel 6. Määratud toetuse summad tootmistüüpide ja toetatud tegevuste lõikes, eurot

Tootmistüüp*	Ehitus-geoloogilised tööd	Istikute ostmine	Energia-võsa masina ostmine	Ehitamine	Madal-metsa masina ostmine	Omaniku-järelevalve	Projekteerimine	Teeehitus	Kokku
Aiandus	-	-	239 231	186 993	41 031	-	-	32 066	499 321
Piimatootmine	-	-	274 616	-	-	-	-	-	274 616
Seakasvatus	-	-	-	64 225	-	-	2 780	-	67 005
Segatootmine	-	626	1 224 094	185 458	302 775	-	1 278	-	1 714 232
Taimekasvatus	144	0	1 687 851	482 198	341 079	6 008	2 186	-	2 519 467
KOKKU	144	626	3 425 792	918 874	684 885	6 008	6 244	32 066	5 074 640

* mitte ühtegi toetuse saajat ei kuulu loomakasvatuse (v.a piimatootmine) tegevusalasse

Kõige suuremas summas on määratud toetust energiavõsa kasvatamise ja töötlemise masina soetamiseks (67,5% kogu määratud toetuse summast), mis vastab tegevuste arvu analüüsi tulemustele. Järgnevad hoone või rajatise ehitamine ning lühikese raieringiga madalmetsa kasvatamiseks ja töötlemiseks vajaliku seadme soetamine. Toetuse saajate enamesinenud investeerimisobjektid on samad sõltumata tootmistüübist.

Kokkuvõtteks saame väita, et toetatud tegevuse iseloom ei sõltu toetuse saaja tootmistüübist. Meetme abil investeeritakse kõige sagedamini energiavõsa ning lühikese raieringiga madalmetsa kasvatamise ning töötlemise seadmetesse. Nimetatud tegevused on populaarsemad nii tegevuste arvult kui määratud toetuse summat vaadeldes. Hoonete ja rajatiste ehitamiseks tehtud investeeringud on märkimisväärsed suhteliselt suure keskmise määratud toetuse summa tõttu. Valdav enamus toetuse saajaid on segatootmisega tegelevad ettevõtjad ning taimekasvatajad. Sellega seoses on ka neile määratud toetuse summa suurim.

5. TOETUSE SAAJATE MAJANDUSNÄITAJATE ANALÜÜS

Käesolevas peatükis analüüsitakse toetuse saajate müügitulu, puhaskasumit ja võlakordajat. Kolmanda voo toetuse saajate tulemusi võrreldakse eelmiste voo toetuse saajate näitajatega. Järelduste tegemisel on aluseks toetuse saajate toetuse taotlemise aastale eelneva majandusaasta näitajaid – esimese taotlusvoo toetuse saajate puhul 2007. aasta andmed, teise taotlusvoo puhul 2008. aasta näitajad ning kolmanda voo toetuse saajatel 2009. aasta majandusnäitajad. Esimeses ja teises taotlusvoorus said toetust kokku 37 taotlejat. Analüüsiks vajalikud majandusnäitajad olid kättesaadavad nendest 31 ettevõtja puhul, kelle tulemuste alusel tehti järeldused üldkogumi kohta. Kolmanda taotlusvoo toetuse saajate majandusnäitajad olid kättesaadavad 10 ettevõtja puhul.

Analüüsi tulemusel selgus, et kolmanda voo toetuse saajate keskmine müügitulu toetuse taotlemise aastale eelneval majandusaastal oli 58,8% madalam kui eelnevate voo toetuse saajate vastav näitaja (tabel 7). Teades, et kolmanda voo toetuse saajate keskmine määratud toetuse summa oli 104,3% suurem kui esimese ja teise voo vastav näitaja, saame järeldada, et ettevõtjad on hakanud märksa julgemalt investeerima.

Kolmanda taotlusvoo toetuse saajate keskmine puhaskasum oli 65,4% madal kui esimese ja teise voo keskmine vastav näitaja. Arvestades, et perioodil 2007–2009 on kogu taime- ja loomakasvatussektori keskmine puhaskasum langenud 107,4%, saame toetuse saajaid lugeda majanduslanguse ajal edukalt toime tulnud ettevõtjateks.

Toetuse saajate võlakordaja (kohustused jagatud varadega) toetuse taotlemisele eelneval majandusaastal on kõikides taotlusvoorudes jäänud 0,54–0,56 tasemele. Toetuse saajate võlakordaja on pisut suurem kui kogu sektori keskmine vastav näitaja, sest toetuse saajad arendavad ettevõtlustegevust sagedamini võõrkapitali abil ning neil on rohkem kohustusi.

Tabel 7. Toetuse saajate keskmised majandusnäitajad taotluse esitamisele vahetult eelnenud majandusaastal ning taime- ja loomakasvatussektori vastavad majandusnäitajad

Taotlusvoor	Keskmine müügitulu, eurot	Keskmine puhaskasum, eurot	Keskmine võlakordaja	Keskmine töötajate arv	Müügitulu ühe töajooku euro kohta
I ja II voo toetuse saajad	576 181	143 237	0,56	9,0	7,01
III voo toetuse saajad	237 134	49 626	0,54	2,6	8,76
Muutus, III voo vs I ja II voo	-58,8%	-65,4%	-2,3%	-71,2%	25,0%
Kogu sektor 2007	447 643	76 433,63	0,50	11,5	5,44
Kogu sektor 2009	343 798	-5 664,71	0,50	8,8	5,18
Muutus sektoris, 2009 vs 2007	-23,2%	-107,4%	0,4%	-23,3%	-4,8%

Kolmanda taotlusvoo toetuse saajate keskmine töötajate arv oli 71,2% väiksem kui eelnevate voo vastav näitaja. Sellega seoses oli ka kolmanda voo keskmine töajooku 67,1% madalam kui esimese ja teise voo näitaja. Kuna toetuse saajate töötajate arv on väiksem sektori keskmisest, siis on toetuse saajate müügitulu ühe töajooku euro kohta märksa kõrgem kui kogu

taime- ja loomakasvatusektori vastav näitaja. Tulemusest saame järeldada toetuse saajate head konkurentsivõimet.

Meetme põhjalikumaks analüüsimiseks jagati toetuse saajad määratud toetuse summa alusel kahte gruppi: (1) toetuse saajad, kellele on määratud toetus üle 100 000 euro (17 ettevõtjat); (2) toetuse saajad, kellel määratud toetus on alla 100 000 euro (28 ettevõtjat). Majandusnäitajad olid kättesaadavad vastavalt grupile 10 ja 13 ettevõtja kohta, kelle tulemused laiendati üldkogumile. Analüüsiti toetuse saajate 2009. aasta majandusnäitajaid.

Analüüsist selgus, et määratud toetuse summa ei sõltu müügitulu suurusest. Väiksemat toetust saanud ettevõtjate keskmine müügitulu oli 6,8% suurem kui suuremat toetust saanud ettevõtjate vastav näitaja (tabel 8). Suuremat toetust saanud ettevõtjate efektiivsusnäitajad (puhaskasum ja võlakordaja) olid nõrgemad võrreldes väiksema toetuse saajatega. Kuna suuremat toetust saanud ettevõtjate töötajate arv on poole suurem kui väiksemate toetuse saajate vastav näitaja, siis on suurema toetuse saajatel ka müügitulu ühe tööjõukulu euro kohta peaaegu poole väiksem.

Tabel 8. Toetuse saajate 2009. a majandusnäitajate analüüs sõltuvalt määratud toetuse summast

Toetuse saajate grupp	Keskmine müügitulu, eurot	Keskmine puhaskasum, eurot	Keskmine võlakordaja	Keskmine töötajate arv	Müügitulu ühe tööjõukulu euro kohta
Üle 100 000 euro toetust saanud ettevõtjad (10 toetuse saajat)	663 165	-77 002	0,69	14,9	4,82
Alla 100 000 euro toetust saanud ettevõtjad (13 toetuse saajat)	708 147	43 204	0,48	7,5	9,08
Erinevus	6,8%	-156,1%	-30,6%	-49,4%	88,5%

Analüüsi tulemusi tõlgendades peame teadma, et meetme 1.4.3 toetuse saajate näol on tegemist väga kogenud toetuse taotlejatega. Meetme esimese ja teise vooru rakendusanalüüsist selgus, et 35 ettevõtjast olid 33 saanud toetust varasemalt ka SAPARD, RAK või MAK programmidest.

Toetuse saajate majandusnäitajate analüüsi tulemusi kokku võttes saame väita, et kolmanda vooru toetuse saajad on majanduslanguse kontekstis hästi toime tulnud ettevõtjad, kes investeerivad julgesti. Kolmanda vooru toetuse saajate keskmine müügitulu on 58,8% madalam kui eelnevate voorude toetuse saajate vastav näitaja, samas kui keskmine määratud toetuse summa kasvas 104,3%. Samuti selgus analüüsist, et määratud toetuse summa ei sõltu toetuse saaja müügitulu suurusest. Väiksemat toetust saanud ettevõtjate keskmine müügitulu ning efektiivsusnäitajad olid kõrgemad kui suuremat toetust saanud ettevõtjate vastavad näitajad.

6. INVESTEERINGUTE TEOSTAMINE

Kolmes taotlusvoorus kokku määratud toetuse summast (5 074 640 eurot) on seisuga 31.03.2011 välja makstud 1 498 820 eurot, mis moodustab 29,5% määratud toetusest. Toetust saanud 48 taotlusest on osalise või täieliku väljamakse saanud 28 (58,3% taotlustest). Nendest 20 taotluse kohta (71,4%) moodustab väljamaksud toetuse summa rohkem kui 85% määratud toetuse summast – käesoleva analüüsi kontekstis loetakse selliseid taotluseid täielikult realiseeritud investeerimisprojektideks. Kiiremini teostatakse ja maksatakse välja väiksemad projektid. Esimese ja teise vooru toetuse saajate keskmine määratud toetuse summa oli 85 332 eurot. Seejuures nendel projektidel, millest vähemalt 85% on juba välja makstud, on keskmine määratud toetuse summa 60 840 eurot.

Alljärgnevas analüüsis võrreldakse osalise või täieliku väljamakse saanud toetuse saajate majandusnäitajaid nende toetuse saajate tulemustega, kelle suhtes ei ole seisuga 31.03.2011 väljamakset tehtud. Analüüsitakse vastava segmendi 2007.–2009. aasta majandusnäitajaid ning uuritakse, kas investearingute elluviimine ja väljamakse on mõjutanud toetuse saajate ettevõtlustulemusi. Väljamakse on saanud kokku 27 erinevat ettevõtjat. Analüüsiks vajalikud majandusnäitajad olid seejuures kättesaadavad sõltuvalt aastast 12–19 ettevõtja kohta, kelle tulemuste alusel tehti järeldused üldkogumi suhtes. Väljamakset ei ole tehtud 18 ettevõtjale. Analüüsiks vajalikud näitajad olid kättesaadavad nendest 10–13 ettevõtja kohta sõltuvalt majandusaastast.

Analüüsist selgus, et need toetuse saajad, kes on väljamakse saanud, on paremate efektiivsusnäitajatega võrreldes ülejäänutega. Perioodil 2007–2009 on väljamakse saanud ettevõtjate müügitulu kasvanud (keskmiselt 19,1% aastas) ja võlakordaja vähenenud (7,5% aastas), samas kui ülejäänud toetuse saajate müügitulu on langenud ja võlakordaja tõusnud (tabel 9). Puhaskasumi langus oli vaatlusalusel perioodil väljamakse saanud toetuse saajatel palju väiksem kui nendel toetuse saajatel, kellele väljamakset veel tehtud ei ole. Kuna sageli investearitakse osaliselt võõrvahendite arvelt, siis nendel toetuse saajatel, kellele on väljamakse juba tehtud, on kohustused kasvanud rohkem (keskmiselt 49,1% aastas) kui väljamakset mitte saanud ettevõtjatel (21,6%). Märkimisväärselt suur on väljamakse saanud toetuse saajate omakapitali kasv – keskmiselt 73,9% aastas, samas kui ülejäänud toetuse saajate vastav näitaja kasvas keskmiselt vaid 7,5% aastas perioodil 2007–2009.

Tabel 9. Väljamakse saanud ja mittesaanud toetuse saajate majandusnäitajate analüüs

Näitaja		2007	2008	2009	Keskmine muutus, % aastas
Toetuse saajad kes on saanud väljamakse seisuga 31.03.2011 (28 toetuse saajat)	Keskmine müügitulu, eurot	508 283	526 097	720 492	19,1%
	Keskmine puhaskasum, eurot	150 291	71 477	47 870	-43,6%
	Keskmine võlakordaja	0,54	0,49	0,46	-7,5%
	Keskmine kohustused, eurot	262 908	388 850	584 244	49,1%
	Keskmine omakapital, eurot	227 970	398 086	689 729	73,9%
Toetuse saajad kes ei ole saanud väljamakset seisuga 31.03.2011 (20 toetuse saajat)	Keskmine müügitulu, eurot	779 603	595 655	647 117	-8,9%
	Keskmine puhaskasum, eurot	95 253	90 055	-83 068	*
	Keskmine võlakordaja	0,65	0,62	0,70	4,1%
	Keskmine kohustused, eurot	899 967	797 379	1 331 313	21,6%
	Keskmine omakapital, eurot	495 155	482 533	572 043	7,5%

* negatiivne muutus üle 100%

Investeeringute teostamise analüüsi kokkuvõtteks saab öelda, et väljamaksed ei ole toimunud kiires tempos, kuid tulemus on ootuspärane, sest tegemist on vähelevinud investimisobjektidega. Seisuga 31.03.2011 on välja makstud 29,5% määratud toetuse summast ning väljamakse on saanud 58,3% toetuse saajatest. Seejuures esimese ja teise vooru määratud toetuse summast on välja makstud 47,5% (väljamakse on saanud 75,7% toetuse saajatest). Kiiremini viiakse ellu väiksemad investeeringud. Varem investeeringu ellu viinud toetuse saajate majandusnäitajad on paremad. Püsihindaja on seisukohal, et investeeringute teostamine ei too kaasa olulist finantsnäitajate halvenemist. Seega ei kaasne investeeringutega ettevõtjatele, kes investeeringuid seni on ellu viima asunud, täiendavaid riske. Riskid on seotud pigem turgude ja üldise majandusolukorra muutusega.

KOKKUVÕTE

Käesoleva rakendusanalüüsi eesmärgiks oli võrrelda meetme 1.4.3 kolmanda vooru määramise tulemusi eelnevate voorude näitajatega ning hinnata toetuse saajate majandusnäitajaid ja investeeringute elluviimise tulemusi. Samuti analüüsiti meetme 1.4 ja alameetme 1.4.3 toetuse piirmäära täituvust toetuse saajatel ning kaardistati meetme sihttasemete täitumise tõenäosus.

Kolmas taotlusvoor oli eelmiste voorudega võrreldes erinev seetõttu, et taotlejate arv on kasvanud ning meede on muutunud populaarseks. FIE-de osakaal toetuse saajate hulgas on vähenenud. Arendusprojektid on muutunud märkimisväärselt suuremaks ja nii on keskmine toetuse summa võrreldes esimese taotlusvooruga suurenenud üle 33%. Kolmanda taotlusvooruga keskmine toetuse summa (174 304 eurot) oli võrreldes esimese taotlusvooruga keskmise toetuse summaga võrreldes 2,2 korda suurem. Meetme eripäraks on väike toetuse saajate arv taotlusvoorus, mis tuleneb eelarvest. Samas ei saa heaks eelarve juhtimiseks pidada olukorda, kus toetuse saajate osakaal taotlejatest on alla 1/3. Sellises olukorras soovitame nii administratiivse efektiivsuse kui ka konkurentsivõime tagamise võtmes kasutusele võtta täiendavaid juhtimismeetmeid. Väga heaks toetuse taotlejate ja saajate konkurentsisuhteks saab lugeda olukorda, kus toetuse mitte saajaid on kuni 30%. Üle märgitud suhte tekib küsitavusi meetme planeerimises ja efektiivsuses, mida antud meetme osas toob veelgi rohkem esile väga väike toetuse saajate arv (48 põllumajandusettevõtjat) võrreldes kogu põllumajandussektoriga. Märgitud toetuse saajate arv kolme taotlusvooruga kohta on väike ning efektiivsuse saavutamiseks ei ole otstarbekas teostada taotlusvoorusid iga-aastaselt vaid kokkulepitud paaril aastal ning seega korraga suuremas mahus.

Kuigi toetuse taotlemine oli viimases voorus aktiivne, ei ole siiski meetme sihttasemete täitmine tõenäoline. Seisuga 31.03.2011 on toetuse saajate sihttasemest täidetud 25,0% ning toetatava investeeringu summa sihttasemest 22,1%. Soovitame toetuse saajate ning uute toodete ja tehnoloogiate kasutajate arvu sihttasest vähendada 130 ettevõtjale. Samuti soovitame toetatava investeeringu summa sihttasest vähendada 33,0 mln eurole. Soovitame teavitada sihtgruppe meetme võimalustest ja suurendada sünergiaid teiste meetmetega, töötades välja bioenergiat põhinevaid tehnoloogilisi lahendusi taime- ja loomakasvatuse konkurentsivõime suurendamiseks.

Toetatud tegevuste ja tootmistüüpide analüüsist selgus, et toetatud tegevuse iseloom ei sõltu toetuse saaja tootmistüübist. Meetme abil investeeritakse kõige sagedamini energiavõimsa ning lühikese raieringiga madalmetsa kasvatamise ning töötlemise seadmetesse. Nimetatud tegevused on populaarsemad nii tegevuste arvult kui määratud toetuse summalt. Valdav enamus toetuse saajaid on segatootmisega tegelevad ettevõtjad ning taimekasvatajad. Sellega seoses on ka neile määratud toetuse summa suurim.

Toetuse saajate majandusnäitajate analüüsi tulemusi kokku võttes saame väita, et kolmanda vooru toetuse saajad on majanduslanguse kontekstis hästi toime tulnud ettevõtjad, kes investeerivad julgelt. Kolmanda vooru toetuse saajate keskmine müügitulu on 58,8% madalam kui eelnevate voorude toetuse saajate vastav näitaja, samas kui keskmine määratud toetuse summa kasvas 104,3%. Samuti selgus analüüsist, et määratud toetuse summa ei sõltu toetuse

saaja müügitulu suurusest. Väiksemat toetust saanud ettevõtjate keskmine müügitulu ning efektiivsusnäitajad olid kõrgemad kui suuremat toetust saanud ettevõtjate vastavad näitajad.

Investeeringute teostamise analüüsi kokkuvõtteks saab öelda, et väljamaksed ei ole toimunud kiires tempos, kuid tulemus on ootuspärane, sest tegemist on vähelevinud investeerimisobjektidega. Seisuga 31.03.2011 on välja makstud 29,5% määratud toetuse summast ning väljamakse on saanud 58,3% toetuse saajatest. Seejuures esimese ja teise vooru määratud toetuse summast on välja makstud 47,5% (väljamakse on saanud 75,7% toetuse saajatest). Kiiremini viiakse ellu väiksemad investeeringud. Varem investeeringu ellu viinud toetuse saajate majandusnäitajad on paremad. Püsihindaja on seisukohal, et investeeringute teostamine ei too kaasa olulist finantsnäitajate halvenemist. Seega ei kaasne investeeringutega ettevõtjatele, kes investeeringuid täna on ellu viima asunud, täiendavaid riske. Riskid on seotud pigem turgude ja üldise majandusolukorra muutusega.